

ЯВОРСЬКИЙ Р. І.,

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри адміністративного
та інформаційного права
(Національний університет
«Львівська політехніка»),
аспірант кафедри адміністративного
та фінансового права
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 338.48:342.951

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.35>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

Дослідження присвячене багатосторонньому аналізу адміністративно-правової відповідальності у туристичній сфері, що розкриває аспекти правопорядку та повної безпеки туристів. Розглядаються базові принципи, підходи та норми, які регулюють діяльність суб'єктів туристичної індустрії й відповідно, які формують основу адміністративно-правової відповідальності. У дослідженні визначається важливість ефективного та якісного правового регулювання туристичних послуг та комплексного захисту прав споживачів. Розкриваються основні аспекти системи міжнародних нормативно-правових актів, які встановлюють загальні правила відповідальності у туристичній сфері, в яких прописані принципи застосування адміністративних санкцій.

В дослідженні проводиться аналіз нормативно-правових актів країн Європейського Союзу щодо відповідальності в туристичній сфері, які розкривають специфіку, сучасні виклики, основні підходи, до адміністративно-правової відповідальності у туристичній сфері. Проведений аналіз міжнародних угод, що регулюють діяльність та функціонування туристичної сфери розкриває основні підходи до принципів захисту прав туристів.

Проаналізовані основні типи адміністративних правопорушень у туристичному кластері, а саме: неякісне надання туристичних послуг, надання невірної інформації споживачам, порушення умов ліцензування. Результати дослідження показують, що адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері допомагає підвищенню рівня дотримання законодавчих вимог.

У висновках дослідження розкриваються основні результати та пропонуються рекомендації щодо вдосконалення практики правозастосування у туристичному кластері. Науковцем запропоновані заходи для підвищення ефективності адміністративної відповідальності, а саме: включаючи вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення рівня правосвідомості серед суб'єктів туристичної діяльності та зміцнення контролю з боку держави. Відповідно, запропоноване нами дослідження створює значний внесок у розвиток наукового дискурсу щодо адміністративно-правової відповідальності у туристичній сфері.

Ключові слова: адміністративно-правова відповідальність, туристична сфера, законодавча база, суб'єкти відповідальності, правопорушення, адміністративні стягнення, процедура притягнення, права туристів.

Yavorskyi R. I. Administrative and legal liability in the tourism sector

The study is dedicated to a multifaceted analysis of administrative and legal liability in the tourism sector, revealing aspects of law and order and the complete safety of tourists. The relevance of this study lies in its comprehensive analysis of administrative and legal liability in the tourism sector, which is crucial for ensuring law and order and the safety of tourists. It examines the basic principles, approaches, and norms that regulate the activities of subjects in the tourism industry, forming the foundation of administrative and legal liability. The study highlights the importance of effective and high-quality legal regulation of tourism services and comprehensive consumer rights protection. The main aspects of the system of international legal acts establishing general liability rules in the tourism sector are revealed, including the principles of applying administrative sanctions.

The study analyzes the legal acts of European Union countries regarding liability in the tourism sector, uncovering the specifics, modern challenges, and main approaches to administrative and legal liability in tourism. An analysis of international agreements regulating the activities and functioning of the tourism sector reveals the main approaches to the principles of tourist rights protection.

The main types of administrative offenses in the tourism cluster are analyzed, namely: the provision of low-quality tourism services, the provision of false information to consumers, and violations of licensing conditions. The research results show that administrative and legal liability in the tourism sector helps improve compliance with legislative requirements.

The study concludes by highlighting the main results and offering recommendations for improving the practice of law enforcement in the tourism cluster. The researcher proposes measures to enhance the effectiveness of administrative liability, including improving the legal framework, raising legal awareness among tourism activity subjects, and strengthening state control. Thus, our proposed study significantly contributes to the scientific discourse on administrative and legal liability in the tourism sector.

Key words: *administrative and legal liability, tourism sector, legislative framework, subjects of liability, offenses, administrative sanctions, enforcement procedure, tourists' rights.*

Постановка проблеми. Адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері є основою для забезпечення належного рівня послуг й безпеки туристів. Відповідно до останніх тенденцій зростання популярності подорожей, туристичний кластер вимагає чіткої регламентації та контролю діяльності туристичних компаній [1, с. 54]. Зауважимо, що необхідність адміністративного регулювання обумовлена потребою у захисті прав та інтересів споживачів туристичних послуг та створенні відповідних умов для якісного обслуговування.

Попри чинні законодавчі акти, які регулюють діяльність у сфері туризму, на практиці часто виникають порушення прав туристів, включаючи неналежне виконання договірних зобов'язань, введення в оману щодо якості та обсягу послуг, відсутність належної інформації про тури [2, с. 401]. Відповідно такі прецеденти обумовлюють необхідність посилення адміністративної відповідальності та вдосконалення механізмів, принципів та підходів до контролю і моніторингу за діяльністю суб'єктів туристичного бізнесу.

Варто відзначити, що однією з основних проблем є недостатність або невідповідність чинних правових норм реальним потребам та викликам [3, с. 10], що виникають у туристичній галузі. Крім того, важливою проблемою є низький рівень обізнаності туристів про свої права й механізми захисту у випадку порушення договорів про надання туристичних послуг [4, с. 117]. Відповідно це обумовлює необхідність проведення інформаційно-роз'яснювальної

роботи серед населення, а також покращення взаємодії між державними органами, туристичними компаніями та споживачами послуг. Лише комплексний підхід до вирішення зазначених проблем дозволить забезпечити ефективний захист прав туристів і сприятиме сталому розвитку туристичної галузі.

Аналіз досліджень та публікацій. У дослідженнях і публікаціях, присвячених адміністративно-правовій відповідальності в туристичній сфері, розглядаються різні підходи регулювання цього питання. Буркальцева Д., Мацола В., Моїсеєва Н., Омельченко Г., Пилипенко С., Тодьєрішко Е., Чичкалюк Т. відзначають необхідність вдосконалення законодавства для забезпечення більш ефективного контролю за якістю надання туристичних послуг на міжнародному рівні.

Також дослідження звертають увагу на практичні проблеми застосування адміністративних санкцій. Гонсалес-Родрігес М., Дилевський М., Калиновський М., Кесеоглу М., Мартін-Сампер Р., Мігдал Н., Окумус Ф., Пасека С., Філіп'як Б., Фонт Х. формують позицію щодо недостатньої ефективності наявних механізмів, принципів та методів контролю та моніторингу, а також відсутності належної координації між різними державними органами, відповідальними за регулювання туристичної сфери. Андрюкайтене Р., Гонсалес М., Домінго А., Лю Ю., Сяо Т., Сантос-Лакуева Р., Саркісян Г., Стяпанавічус Е., Фан З., Чжао Х. підкреслюють необхідність посилення адміністративної відповідальності за порушення прав споживачів туристичних послуг та розробки нових підходів до контролю якості надання туристичних послуг.

Мета статті – проаналізувати адміністративно-правову відповідальність у туристичній сфері для забезпечення високої якості послуг і захисту прав споживачів.

Виклад основного матеріалу. Туристична сфера є однією з найдинамічніших галузей світової економіки, що приносить значний внесок у розвиток держав. Однак, зростання цього кластеру супроводжується численними викликами, пов'язаними з відповідальністю та якістю надання послуг [5, с. 85]. Відповідальність у туристичній сфері охоплює різні підходи, включаючи екологічну, соціальну та економічну відповідальність. За словами дослідників Лю Ю., Сяо Т., Фан З. та Чжао Х.: «Відповідальність у туризмі передбачає врахування впливу туристичних дій на місцеві спільноти та природні ресурси, а також на дотримання етичних стандартів у наданні туристичних послуг» [6, с. 1027]. Також, науковець Мігдал Н. у своїх дослідженнях відзначає, що: «Туристичні компанії та туристи повинні активно сприяти збереженню навколишнього середовища, мінімізуючи вплив на природні ресурси та біорізноманіття, – це все є відповідальністю в межах сучасних тенденцій» [7, с. 24]. Натомість Сантос-Лакуева Р., Гонсалес М. та Домінго А. апелюють до важливості соціальної відповідальності в туристичній сфері, а саме: «значною є важливість співпраці з місцевими спільнотами для забезпечення їх економічного розвитку та соціального добробуту» [8, с. 1231].

Стяпанавічус Е. та Андрюкайтене Р. звертають увагу на те, що: «відповідальні туристичні практики сприяють довгостроковій стабільності ринку, залучаючи інвестиції та забезпечуючи високий рівень задоволеності клієнтів» [9, с. 124]. Тобто саме економічна відповідальність туристичних організацій полягає у створенні умов для сталого економічного зростання, що охоплює прозорість у фінансових операціях, етичні стандарти в бізнесі та підтримку місцевих економік через закупівлі та інвестиції. На нашу думку, відповідальність у туристичній сфері є багатограним поняттям, що охоплює різносторонні аспекти, тренди, тенденції та підходи.

Відповідно до вище відзначеного, у міжнародній сфері туризму сформовані традиційні та загальноприйняті угоди та стандарти, які регулюють та моніторять туристичну діяльність – відповідно забезпечують права та інтенсивність, як туристів, так й організацій, які надають послуги:

– Глобальний етичний кодекс туризму, який був прийнятий UNWTO, охоплює основні підходи до регулювання етики туризму, також там закріплені права та обов'язки туриста та провайдера туристичних послуг;

– різносторонні міжнародні угоди, приміром, Шенгенська угода, а саме договір «Про скасування паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу», регулюють порядок перетину кордонів між державами, тобто спрощують візові процедури для туристів;

– функціонування міжнародних стандартів безпеки, а саме: ICAO, IMO;

– дотримання загальноприйнятих міжнародних норм регулювання діяльності туристичних агентств та операторів;

– впровадження міжнародних програм, що дозволяють здійснювати підтримку сталого розвитку туризму;

– регулювання електронної комерції в туризмі за допомогою міжнародних угод та регламентів забезпечення правових основ;

– сприяння впровадженню міжнародних програм, приміром, як UNEP, що підтримують розвиток екологічно безпечного туризму [10, с. 1489–1493; 11, с. 1902–1907].

Враховуючи світову практику, українські та міжнародні науковці сформувавши типи правопорушень в межах туристичної діяльності, що можуть бути вчинені як фізичними, так і юридичними особами, а саме:

– порушення умов ліцензування, тобто здійснення туристичної діяльності без відповідної ліцензії;

– організація нелегальних туристичних маршрутів;

– неналежне надання туристичних послуг, а саме: ненадання туристичних послуг, які були передбачені договором, надання послуг, які не відповідають стандартам;

– недотримання вимог щодо звітності перед контролюючими органами;

– надання неправдивої або недостовірної інформації про туристичні послуги;

– порушення правил та норм, що регулюють права споживачів на ринку туристичних послуг;

– заподіяння шкоди культурним та історичним пам'яткам під час туристичної діяльності;

– забруднення навколишнього середовища під час проведення туристичних заходів [12, с. 230–233; 13, с. 35–44].

Відповідно, адміністративні санкції за вчинення правопорушень містять штрафи, анулювання ліцензій, обов'язкові відшкодування збитків передбачені чинним законодавством.

В межах дослідження варто зауважити, що адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері є важливим механізмом впровадження, забезпечення, функціонування правопорядку, що направлений на захист прав та інтересів туристів [14, с. 327]. Тому, як зауважують дослідники та аналітики, – така відповідальність базується на чинному законодавстві та цілісних принципах, а саме: законності, справедливості, пропорційності презумпції невинуватості. В розробленій нами таблиці 1 розкриті базові принципи адміністративно-правової відповідальності у туристичній сфері.

Приміром, адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері в міжнародній практиці має свої особливості та регулюється різними нормативно-правовими актами. Наприклад, в Іспанії функціонує Ley 20/1997, de 9 de julio, del Turismo, що регулює адміністративні санкції за порушення у сфері туризму. Так, стаття 49 закону передбачає штрафи за ненадання належної інформації туристам або за відсутність необхідних дозволів на здійснення туристичної діяльності. А у статті 60 відзначається, що у разі порушень: «забороняється отримання або поновлення необхідних дозволів або реєстрацій для здійснення туристичної діяльності [16]. У Франції діє Code de la consommation, в якому стаття L.141-1 передбачає адміністративні штрафи за введення в оману споживачів щодо туристичних послуг: «агенція, яка вводить споживача в оману щодо основних характеристик товару або послуги, підлягає адміністративному штрафу» [17].

Німеччина має закон Gesetz zur Regelung des Tourismusgewerbes, наприклад, в якому чітко відзначається, що за надання неправдивої інформації про туристичні послуги (§ 23): «адміністративним правопорушенням є, якщо хтось навмисно або з необережності робить

Таблиця 1

Принципи адміністративно-правової відповідальності у туристичній сфері

Принцип	Опис
Законність	Відповідальність настає тільки за правопорушення в туристичній сфері, передбачені законом. Дії або бездіяльність повинні відповідати чинному законодавству.
Справедливість	Покарання має відповідати ступеню та характеру вчиненого правопорушення, навіть в рамках туристичного кластера не допускається надмірне чи недостатнє покарання.
Презумпція невинуватості	Особа вважається невинною у вчиненні правопорушення, поки її вину не буде доведено і встановлено в законному порядку.
Пропорційність	Покарання має бути пропорційним правопорушенню та не перевищувати необхідних меж для досягнення цілей покарання.
Індивідуалізація відповідальності	Урахування особистих особливостей особи, обставин вчинення правопорушення та інших чинників при визначенні міри покарання, тобто це стосується як самих туристів, так й агенцій, які надають туристичні послуги.
Неупередженість	Вирішення справ повинно здійснюватися неупереджено та без стороннього впливу, з урахуванням тільки об'єктивних обставин справи.
Публічність	Розгляд справ про адміністративні правопорушення має бути публічним, за винятком випадків, передбачених законом, коли це може зашкодити суспільству.
Оперативність	Справи про адміністративні правопорушення повинні розглядатися в найкоротші строки для ефективного захисту прав і законних інтересів.
Повнота дослідження обставин	Всі обставини справи повинні бути всебічно і повно досліджені для прийняття обґрунтованого рішення.
Забезпечення прав і свобод людини	Усі заходи адміністративно-правової відповідальності повинні відповідати міжнародним стандартам туристичної діяльності.
Превентивність	Адміністративні стягнення мають на меті не тільки покарати винного, але й запобігти новим правопорушенням у туристичній сфері.

Джерело: власна розробка автора на основі [4; 7; 11; 14; 15]

заяву, що може створити враження особливої якості, якої насправді немає) [18], накладається штраф або втрата ліцензії.

В Україні адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері регулюється Законом України «Про туризм» [20] та Кодексом України про адміністративні правопорушення [21]. Згідно з цими нормативними актами, туристичні оператори та агентства зобов'язані дотримуватись вимог щодо надання якісних послуг, інформаційного забезпечення туристів та ведення діяльності відповідно до ліцензійних умов. Наприклад, стаття 20 Закону України «Про туризм» передбачає: «туроператор несе перед туристом відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування» [20], а в статті 30 чітко відзначається, що: «порушення законодавства в галузі туризму тягне за собою відповідальність згідно із законом» [20].

Зокрема, стаття 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює штрафи за здійснення господарської діяльності без державної реєстрації або без відповідної ліцензії, що включає й туристичну діяльність [21].

Висновки. Адміністративно-правова відповідальність у туристичній сфері є вагомю для забезпечення належного рівня послуг та захисту інтересів прав споживачів. Відповідно до сучасних тенденцій, модернізація та трансформація туризму вимагає адаптації

законодавства до нових умов та викликів в межах глобалізації. Будь-який кластер, а особливо туристичний вимагає вдосконалення нормативно-правової бази, впровадження нових стандартів і регламентів, а також чітка регламентація діяльності туристичних агентств.

Враховуючи сучасні тенденції та швидкість розвитку туристичної сфери, науковці та дослідники вважають, що недостатність чинних правових норм, принципів, підходів й механізмів контролю та нагляду за діяльністю туристичних компаній є однією з основних проблем у сфері адміністративної відповідальності. Тому для ефективного захисту прав споживачів необхідно посилити адміністративні санкції за порушення договірних зобов'язань, покращити координацію між різними державними органами, відповідальними за регулювання туристичної діяльності, та забезпечити належний моніторинг і контроль за якістю надання послуг.

Отже, враховуючи сучасні виклики та тенденції, підвищення ефективності, результативності адміністративної відповідальності у сфері туризму вимагає комплексного та системного підходів, що містять декілька конкретних заходів. По-перше, постійне покращення, вдосконалення та модернізація нормативно-правової бази в межах туристичної діяльності дозволить удосконалити туристичний кластер, а разом з цими усунути правові прогалини. По-друге, вагомим є підвищення рівня правосвідомості в межах туристичної діяльності, тобто туристи мають володіти інформацією про туристичні послуги й освоїти законодавство тієї країни куди вони подорожують.

По-третє, зміцнення контролю з боку держави, включаючи регулярні інспекції, запровадження ефективних механізмів моніторингу та застосування адекватних санкцій, сприятиме дисципліні та відповідальності серед учасників ринку, підвищуючи загальний рівень дотримання норм і стандартів.

Список використаних джерел:

1. Тодьєрішко Е. В. Вітчизняний та закордонний досвід управління туристичним підприємством на основі моделі просторової маршрутизації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 52–57.
2. González-Rodríguez M. R., Martín-Samper R. C., Köseoglu M. A., Okumus F. Hotels' corporate social responsibility practices, organizational culture, firm reputation, and performance. *Journal of Sustainable Tourism*. 2019. № 27(3). P. 398–419.
3. Likarchuk N., Andrieieva O., Likarchuk D., Bernatskyi A. Impression marketing as a tool for building emotional connections in the public administration sphere. *Studies in Media and Communication*. 2022. № 10(1). P. 9–16.
4. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: монографія. ІРД НАН України. Львів, 2017. 259 с.
5. Саркісян Г. О. Деякі аспекти регулювання туристичної галузі регіону. *Бізнес-інформ*, 2020. № 8. С. 83–87.
6. Liu Y., Xiao T., Fan Z. P., Zhao X. Pricing, environmental governance efficiency, and channel coordination in a socially responsible tourism supply chain. *International Transactions in Operational Research*. 2019. № 26(3). P. 1025–1051.
7. Migdal N. *Hotel Law: Transactions, Management and Franchising*. Routledge. 2015. 192 p.
8. Santos-Lacueva R., González M., Domingo A. The integration of sustainable tourism policies in European cities. PASOS. *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*. 2022. Vol. 20. № 5. P. 1229–1242.
9. Стяпанавічюс Е., Андрюкайтене Р. Тенденції реалізації корпоративної соціальної відповідальності у сфері туризму. *Humanities Studies*. 2022. № 10(87). С. 122–127.
10. Pasięka, S. R., Kolokolchukova I. V., Morozova O. H., Krushynska A. V., Krasnodied T. L., Popova T. V. The potential of tourist and recreational clusters in European space. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 2021. № 39. P. 1488–1500.

11. Burkaltseva D., Tsohla S., Yanovskaya A., Olga G. U. K., Zharova A., Polskaya S. Analysis of the Functioning of the Tourist and Recreational Industry in Conditions of Restrictions. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020. № 3. P. 1902–1914.
12. Omelchenko H., Pilipenko S., Moisyeyeva N. Tourism as an innovational project of modern globalization. Innovative tools for socio-economic systems' development : monograph. Katowice: Katowice School of Technology. 2019. № 25. P. 229–234.
13. Chychkalyuk T. The Use of Natural and Recreational Areas for Tourism Development: European Experience. Public policy and economic development. 2015. № 3. P. 36–47.
14. Filipiak B., Dylewski M., Kalinowski M. Economic development trends in the EU tourism industry. Towards the digitalization process and sustainability. *Quality & Quantity*. 2023. № 57. Suppl 3. P. 321–346.
15. Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantenbacher J., Miller G. The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. № 31(7). P. 1608–1630.
16. Código del Turismo. Ministro de la Presidencia, Justicia y Relaciones con las Cortes. 2021. URL: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/codigos/codigo.php?id=325&modo=2&nota=0&tab=2
17. Code de la consommation. Legifrance.gouv.fr 2024. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069565/
18. Gesetz zur Regelung des Tourismusgewerbes. Bundesministerium für Arbeit und Wirtschaft. 2024. URL: <https://www.bmaw.gv.at/Themen/Tourismus/tourismusfoerderungen/betriebliche-tourismusfoerderung.html>
19. Закон України «Про туризм» 324/95-ВР, редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
20. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х, редакція від 23.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

